

Nybyggnation vid Brista i Märsta

Särskild utredning

Kvarteret Servogatan
Norrunda socken
Uppland

Jan Äblström

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Genomförande och resultat	2
Referenser	4
Tekniska och administrativa uppgifter.....	4
Figurer	5

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2007.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN: 978-91-85741-79-3

Västerås 2007

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen (KM) utförde under två dagar i oktober 2007 en särskild utredning i Arlanda stad, Märsta. Utredningen föranleddes av att Sigtuna kommun planerar att låta bebygga ett markområde, kvarteret Servogatan (västra delen).

Länsstyrelsen direktvalde KM som utförare varefter KM inkom med en undersökningsplan den 7 september. Länsstyrelsen fattade beslut om en särskild utredning 5 oktober (1st dnr 431-07-62653). Sigtuna kommun bekostade utredningen för vilken Jan Ählström ansvarade. Den samme har sammanställt rapporten.

Bakgrund

Enligt undersökningsplanen syftar utredningen till att klargöra om den planerade byggnationen kommer att beröra fornlämning som inte är känd. Utredningen omfattade en översiktlig kart- och arkivstudie, inventering och sökschaktning.

Det 5,5 hektar stora utredningsområdet ligger i ett industriområde i sydöstra delen av Märsta (se figur 4). Området består av skogsmark och bebyggelsenära öppen gräsbevuxen mark. Övergången mellan skog och öppen mark sker via en markant nivåskillnad som innebär att den skogbevuxna delen av utredningsområdet ligger högre. Skogen växer tät utom i sydväst där skogen till viss del står glesare. I områdets sydvästra hörn finns det till och med ett helt öppet parti. Utredningsområdet ligger mellan 25 och 30 meter över havet med de högsta nivåerna i nordöst. Marken sluttar svagt mot sydväst.

Figur 1. Det öppna partiet i skogen i områdets sydvästra del. Motionsspåret anas till vänster i bild. Foto från SV J. Ählström.

Den östra delen av den gräsbevuxna marken är kraftigt störd av olika slags nedgrävda ledningar. Även i det öppna partiet i skogen finns det nedgrävda ledningar och i skogen löper det även ett motionsspår som delvis berör den sydvästra delen av utredningsområdet.

Det finns inte någon känd fornlämning inom utredningsområdet men omgivningarna uppvisar en stor mängd fornlämningar av olika slag och ålder. Fornlämningarna återfinns företrädesvis söder om området (se figur 5 och tabell 1). Vid Brista gamla bytomt är exempelvis två gravfält och en boplats registrerade (RAÄ 3, 7 och 195). Det finns även flera registrerade sentida bebyggelselämningar i omgivningarna.

Närområdet har tidigare varit föremål för arkeologiska utredningar och förundersökningar. Till exempel framkom boplatslämningen RAÄ 195 i samband med en av Arkeologikonsult utförd arkeologisk utredning inför anläggandet av en fjärrvärmelledning (Nisbel Sandman et al 1995).

Figur 2. Den svagt sluttande och gles bevuxna delen av skogen.
Foto J. Åhlström.

Genomförande och resultat

Utredningsområdet ligger inom den före detta byn Bristas ägor. Namnet Brista finns belagt från 1300-talets slut då det skrivs *in vthbriste* (1370) och *i biristum* (1375) (OAU). Byn har således medeltida anor. Enligt en avmätning från 1764 infaller utredningsområdet drygt 150 meter nordväst om bytomten (se figur 6). Området ligger i övergången mellan mark som på kartan är markerad som åker och skog. Den nu gräsbevuxna delen av utredningsområdet motsvarar läget för åkermarken enligt 1764 års karta. Gränsen mellan skog och öppen mark är således i stort sett den samma idag som vid 1700-talets mitt.

Inom den mark som motsvarar utredningsområdet på 1700-talskartan och på den Häradsökonomiska kartan (se figur 7) har det inte legat någon bebyggelse.

Inventeringen kunde inte påvisa några synliga fornlämningar inom utredningsområdet. I den sydvästra delen förekommer det spår av sentida aktivitet i form av påfört stenmaterial och schaktskador.

Det grävdes sökschakt inom tre ytor vilka utifrån topografin bedömdes kunna hysa förhistoriska boplatslämningar (yta A–C) (se figur 8). I öppen mark grävdes schakten 5–6 meter långa och i skogen 2–3 meter långa. Schakten grävdes ner till dess att en orörd nivå påträffades vilken låg på mellan 0,1–0,3 meters djup. Det upprättades en översiktlig handritad schaktplan och översiktliga schaktbeskrivningar.

*Figur 3. Schaktning i den gräsbevuxna delen av utredningsområdet.
Foto J. Åhlström.*

Yta A utgjordes av en öppen, höglänt och stenfri yta i skogen. Där grävdes tre schakt utan fornlämningsindikation. Under grästorv och matjord förekom en hel del sentida skräp i form av järnskrot, delar av betongplattor och sprängsten. Under det sentida skräpet vidtog orörd lera eller orörd morän. Schakten belägger den sentida deponeringen vilken uppmärksammades vid inventeringen.

Yta B låg i skogen. Den bestod av flack och höglänt mark samt en långsträckt svag sydvästslutning. Det grävdes åtta schakt samt provgropar i den flacka och höglänta delen. Det förekom inte någon fornlämningsindikation. Under förnan vidtog varierat grov och orörd morän.

Yta C utgjordes av de partier i den gräsbevuxna delen av området där det inte förekom några nedgrävda ledningar. Det grävdes sex schakt utan fornlämningsindikation. Under grästorv och matjord vidtog orörd lera.

Utredningen kan inte påvisa någon förekomst av fornlämning inom markområdet. KM anser därför att det inte krävs några ytterligare antikvariska åtgärder inför exploatering inom utredningsområdet. Det är dock länsstyrelsen i Stockholms län som äger beslutet i frågan.

Referenser

Uppgifter ur Fornminnesregistret

Uppgifter från Ortnamnsarkivet i Uppsala (OAU)

Blidmo, R. 1991. *Naturgasnät mellansverige. Arkeologisk utredning. Etapp 1 – Kalkugnen – Rydholm*. Arkeologikonsult AB. Upplands-Väsby.

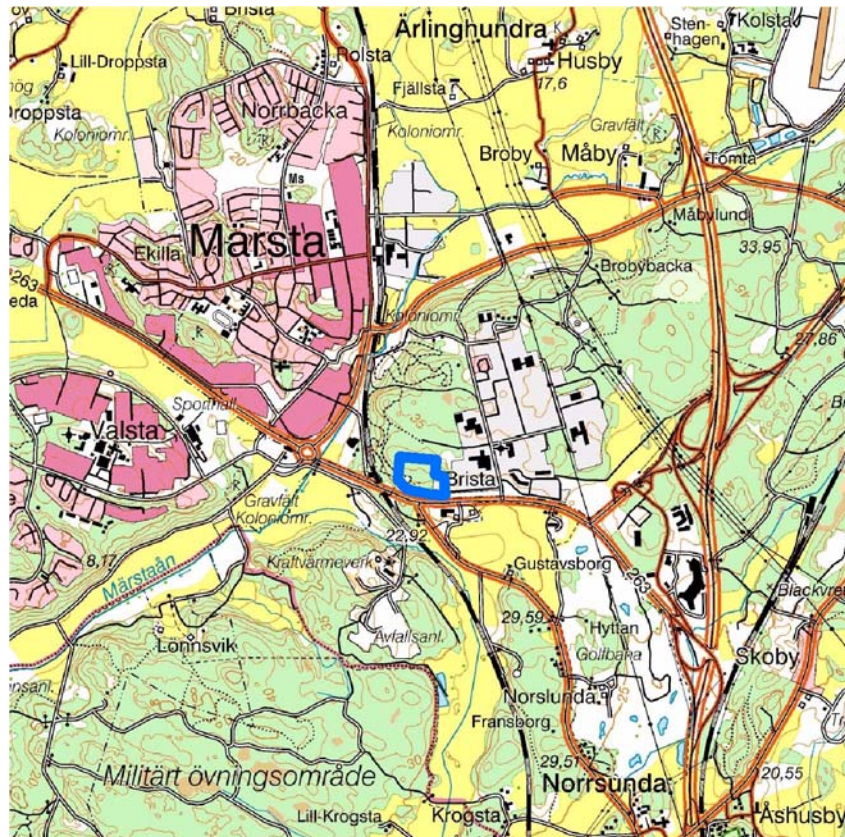
Nisbel Sandman, E och Reisborg, S. 1995. *Undersökning inför en fjärrvärmeledning, Brista 6:3, AK 14, Norrsunda sn, Uppland*. Arkeologikonsult AB, Förundersökningsrapport 1995:16. Upplands-Väsby.

Tekniska och administrativa uppgifter

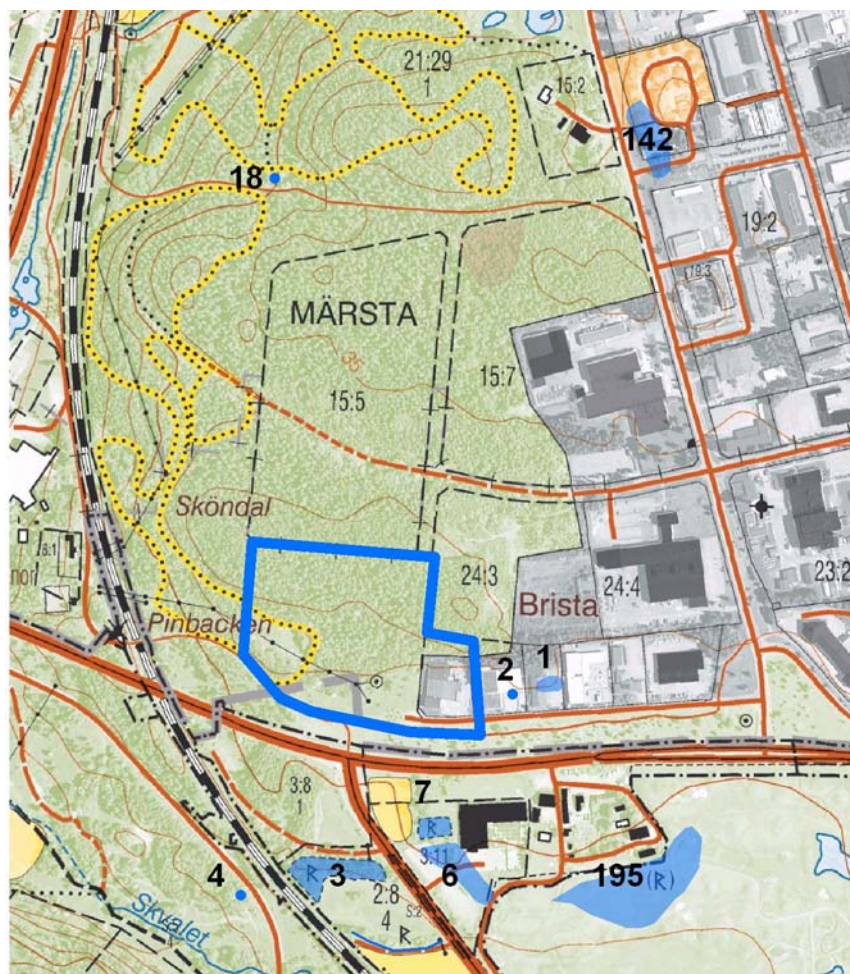
KM dnr:	07093
Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:	431-07-62653, 2007-10-05
Undersökningsperiod:	2007-10-16, 2007-10-25
Arkeologtimmar:	16 timmar
Maskintimmar:	8 timmar
Exploateringsyta:	55 000 m ²
Personal:	Jan Ählström
Belägenhet:	Kvarteret Servogatan (västra delen)
Ekonomisk karta:	66G 1hS
Koordinatsystem:	Rt 90
Koordinater:	X6612308 Y1616156
Höjdsystem:	Ingen höjdmätning är gjord
Inmättningsmetod:	Manuell
Dokumentationshandlingar:	Förvaras hos KM
Fynd:	-

Figurer

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet Gävle. Ärende nr MS2006/01407.

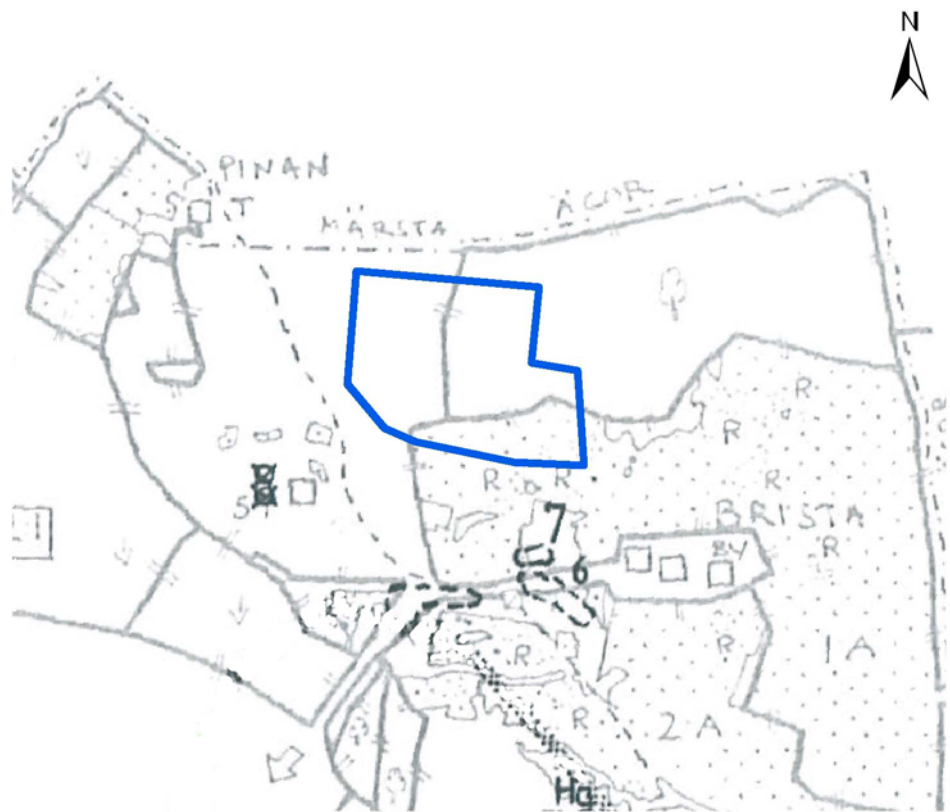
Figur 4. Utredningsområdets läge markerat med en blå figur. Utdrag ur Digitala Terrängkartan, blad 111 SV Uppsala. Skala 1:50 000.

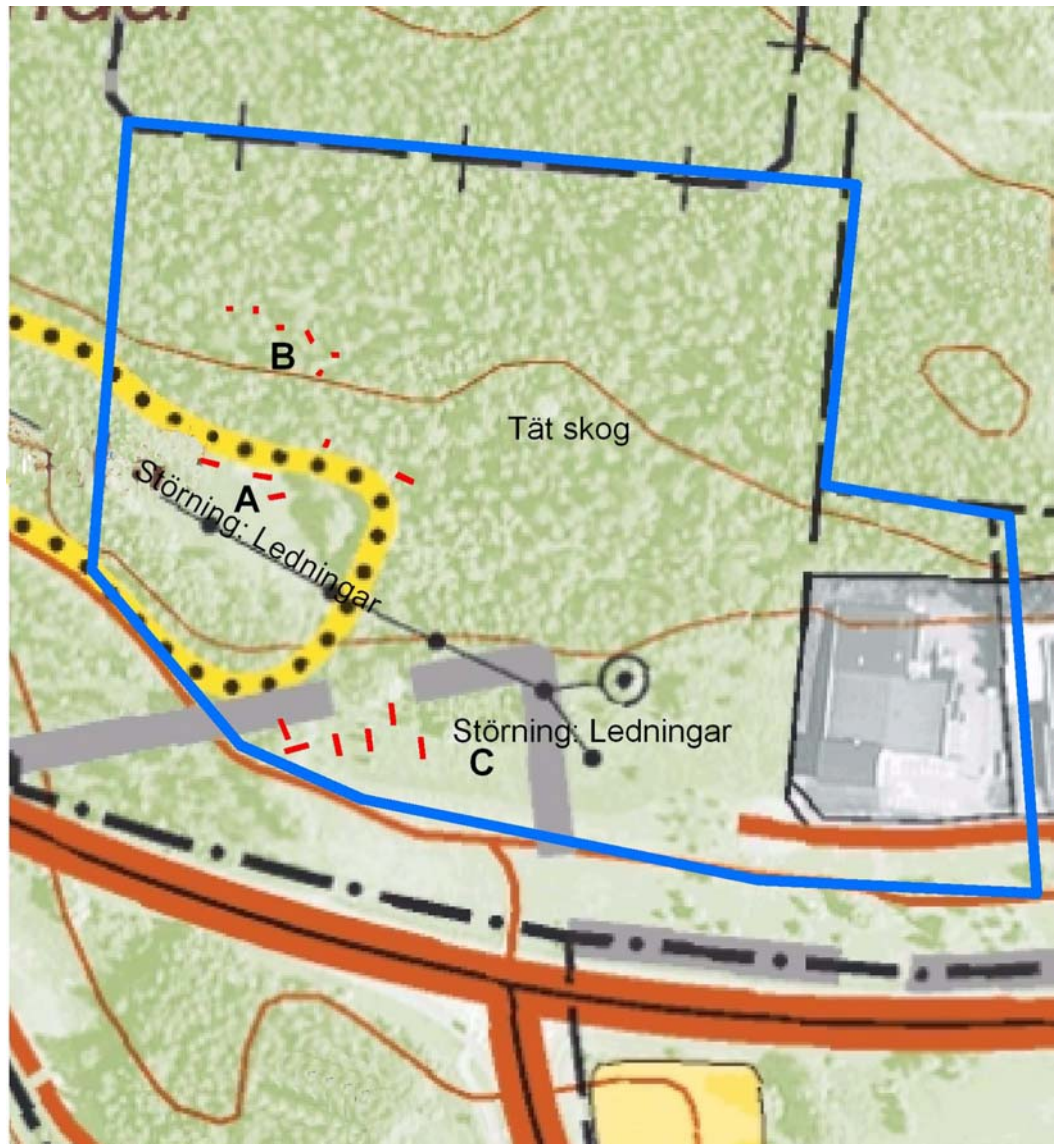
Figur 5. Utredningsområdet (markerat med en blå linje) och de omgivande fornlämningarna (blåmarkerade). Utdrag ur den digitala Fastighetskartan, blad 66G 1bS. Skala 1:10 000.

Tabell 1. De registrerade fornlämningarna

Fornlämning, RAÄ nr	Typ
1	Husgrund
2	Fornlämningsliknande lämning
3	Gravfält
4	Gravhög
6	Grav- och boplotsområde
7	Gravfält
18	Fornlämningsliknande lämning
142	Bebyggelselämning
195	Boplots

Figur 6. Utredningsområdet markerat på ett utsnitt av fastighetskartan över Brista från 1764 (Nisbel Sandman 1995). Skala 1:10 000.

Figur 8. Schaktplan. Utdrag ur den digitala Fastighetskartan, blad 66G 1bS. Skala 1:2500.

